

ПРОБЛЕМА ІСТИНИ У ФІЛОСОФСЬКОМУ ТА НАУКОВОМУ ПІЗНАННІ

У статті, в ретроспективному ключі, аналізується проблема походження подвійної природи істини у науці та філософії. Автор на прикладі етимологічного, гносеологічного і логіко-методологічного підходів представляє природу істини у філософському, а також науковому знанні такою, що має відносне значення. Така позиція відрізняється від загальноприйнятого уявлення про те, що істина наукового пізнання і істина як загальне поняття є тотожними. Орієнтиром до розуміння помилки в непогрішності наукової істини представлена спекулятивна істина філософії, що походить від «істини-одкровення» – знання, подарованого вищими силами людині.

Ключові слова: істина, Бог, боги, одкровення, віра, релігія, наука, розум, розсудок, пізнання, відносність, гносеологія, феноменологія, релятивізм, метафізика, діалектика, спекулятивний метод.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Розвиток сучасної науки склався таким чином, що все знання, яким володіє людство, поділилося на дві частини – наукове і ненаукове. Причому перше в результаті НТР стало рівнозначним поняттю істина, а друге – омана. Варто звернути увагу на те, що до ненаукового знання було зараховано, за невеликим винятком, усю сферу сакрального досвіду, укладеного в релігії та міфології. Претензія на істину стала самоціллю подальшої еволюції західноєвропейської моделі науки, і зрештою призвела до глибокої кризи в історії її розвитку, на що, зокрема, одним з перших вказав засновник феноменології Е.Гуссерль [4].

Специфіка проблеми, яка виникла навколо питання про наукову істину, полягає в тому, що, з одного боку, існує потреба її повної і абсолютної непогрішності, а з іншого – істина науки завжди має характер радше відносного знання, аніж абсолютного. Цей факт породив дві різні тенденції у філософії щодо оцінки пізнавальної здатності філософського та наукового знання, його продуктивності та ціннісної орієнтованості.

Розмежування гносеологічного потенціалу, означених вище тенденцій, складає актуальне завдання сучасної філософії науки [8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема істини в сучасному філософському та науковому знанні розглядалася у працях Автономової Н.С., Анісової О.М., Павлова С.А., Абрамова Н.Т., Лекторського В.Л., Нійнілуото Ж., Дубровського Д.І., Смирнова К.М., Левіна Г.Д., Черткова О.Л., Павленко А.Н., Пружиніна Б.І., Іванова Д.В., Мамчур О.А., Труфанової О.О.

Етимологічний аналіз зроблений на основі робіт Васильєвої Т.В. і Топорова В.Н.

Джерельна база сформована на основі текстів Платона, Парменіда, Протагора, І. Канта, Ф.Гегеля, Е.Гуссерля, М.Гайдеггера.

Мета: здійснити ретроспекцію особливостей актуалізації та розвитку проблеми істини у філософському та науковому знанні.

Завдання: на прикладі етимологічного, гносеологічного і логіко-методологічного підходів проаналізувати природу істини у філософському та науковому знанні.

Виклад матеріалу. Кажуть, що давньогрецький філософ Сократ оголосив істину вищою метою, цінністю пізнання. З того часу, власне, бере початок думка про те, що класичні філософія та наука були покладені на фундамент віри в існування істини, можливості її розкриття та досягнення. Варто зауважити, що віра (як атрибут божественного, а не буденного) історично була тісно пов'язана з істиною як вищим сакральним змістом [7]. Доказом чого є етимологія слова «істина» у різних древніх мовах, зокрема: латинське слово «істина», – veritas, – має безпосереднє відношення до ритуалу. Veritas – це слово, правдивість, істинність якого легітимована і засвідчена ритуалом; слово, яке визначає долю людини і її роду, слово, передане людям богами

через посередника. Veritas – це те, у що можна було тільки вірити (порівняємо українське віра і латинське «Verus» – істинний). Звідси і похідні слова – Veridicus – істинний, правдивий, а також – віщий; veratrix – віщунка; verax – сповіщає істину, пророкує. Існує думка, що в пізнішій латині veritas стає юридичним поняттям, відбувається зближення істини і закону [9]. Можна, однак, говорити про первинну єдність істини і закону, що цілком природно в рамках ритуалу, який, у даному випадку, відтворює істину закону, переданого людям богами (щось подібне можна спостерігати і стосовно сакрального змісту слова «право», яке, як відомо, походить від «Правь», крони дерева життя, місця, де живуть боги у давньослов'янській міфічній картині світу).

Давньоєврейською мовою слово «істина» звучить як: «אמת» (амет), воно складається з трьох букв «א» (алеф) – представляє першу букву єврейського алфавіту, «מ» (мем) – середню і «ת» (тав) – останню букву, тобто слово «אמת» є послідовністю від першої букви до середньої і далі до останньої, звідси грецьку трансформацію цього слова можна зобразити словосполученням: «Альфа і Омега», що, як відомо, є алегоричною інтерпретацією імені Бога. Взятий нами етимологічний аналіз слова «אמת» стосується, переважно, кабалістичної філософської традиції, де слово «істина» (אמת) – це «печатка Бога», при чому кожна буква у цій «печатці» має свій винятковий містичний смисл. Існують і інші тлумачення цього слова, як, до речі, й інші слова, які відображають слово «істина» у івриті.

Етимологія давньогрецького слова «ἀλήθεια» не має значної кількості тлумачень. У будь-якому з варіантів виділяється корінь «-λαθ-» і префікс «α-». Корінь «-λαθ-» зустрічається в дієслівних формах, що означають сокровенне, приховуване, забуття або обман. Префікс «α-» трактується двояко: або «α-» privativum, або «α-» sociativum, – платонівський варіант етимології «ἄλη» + «θεία» – «божественний стрибок» – розглядається у сучасній філософії як ще одне переконання, що не має під собою достатніх підстав, тобто є легендою, але саме у ньому, безперечно, можна прослідкувати зв'язок сокровеного і божественного [2]. М. Гайдеггер у своєму творі «Вчення Платона про істину» (Platons Lehre von der Wahrheit) говорить про істину як деяке «розкриті», «неприховане» знання.

Отже, якщо слідувати логіці етимологічного аналізу, глибинний зміст поняття істина, з якого би, по-ідеї, мала початися наука, тісно пов'язаний з вірою, Богом, богами і вищим сакральним знанням, що цілком уміщається в змістовні та понятійні межі «християнського одкровення». Початкова суть цього закладена у новозавітньому діалозі Ісуса і Пілата, де зв'язок істини з Богом відображений як щось очевидне: «Говорить до Нього Пілат: – Так Ти Цар? Ісус відповів: – Сам ти кажеш, що Я – Цар. Я на те народився і на те прийшов у світ, щоб свідчити про істину; всякий, хто від істини, той слухається голосу Мого. Говорить до Нього Пілат: – Що є істина?» (Євангеліє від Іоанна 18: 37-38). «Ісус відповів йому: – Я є Шлях, і Істина, і Життя; ніхто не приходить до Отця, як тільки через Мене» (Євангеліє від Іоанна 14: 6).

Безумовно, те знання, що мало божественну природу, заслуговувало на абсолютну довіру у людей, які перебували у вічному страху та сумніві перед навколишнім світом. Цей страх був настільки значним, що породив потребу у давньогрецькій філософії скласти вчення, які б враховували розуміння того, що природа істини не бездоганна. Так виникли стихійна діалектика Геракліта, софістика, скептицизм, агностицизм і релятивізм. Ці напрями античної філософії заклали підвалини «другої істини», тої інтелектуальної величини, що стала, зрештою, на нашу думку, основою спонукальної сили західноєвропейської цивілізації – науки.

Раціональні підвалини «другої істини» простежуються уже у досократиків. Зокрема у Парменіда можемо знайти класифікацію істини за критерієм її пошуку – це його вчення про «шлях істини (ἀλήθεια)» і «шлях гадки (δοξα)». «Шлях істини» описаний у вступі поеми Парменіда «Про природу», у якій спостерігаємо залучення людини до божественного способу осягнення істини. Істина від Бога, істина як божественне знання, одкровення про справжній світ – це парменідівське тлумачення істини стає фундаментом платонівської гносеології, яка устами Сократа приписує людині знання того, що далеко перевищує людські можливості («ἄλη» + «θεία» – «божественний стрибок»).

«Шлях гадки» – це людська самість та людський суб'єктивізм, полишений божественного втручання. По суті це те, що Протагор мав на увазі, коли стверджував у

своєму трактаті «*Ἀλήθεια*», що «людина є мірилом усіх речей». Суть цього відображено в судовому процесі над Сократом, який описали Платон та Ксенофонт.

Виступаючи перед судом співгромадян, Сократ обіцяє викласти «*πάσαν τὴν ἀλήθειαν*» – все без приховування. «*Ἀλήθεια*» тут вже має риси не божественного одкровення, але звичайної людської відвертості. Брехня в суді переслідувалася за законом в усі часи. Брехня – це твердження про речі як про такі, «якими вони не є», коли ж йде мова про речі такими, «як вони є», – це правда, істина, *ἀλήθεια*. Але чи можна вимагати на суді від рядового громадянина надлюдського, божественного одкровення? Зрозуміло, що не можна. Чи справедливо переслідувати судом людину за її земну недосконалість? Зрозуміло, що не справедливо. Мірилом правди і неправди в суді виступає сама людина, її відвертість. Якщо вона помилилася, по ширості серця, але не розуміє цього по простоті душевній, залишаючись при цьому відвертою, щирою, – людина не бреше. Вона не може претендувати на більше, аніж на відвертість. Все, що є більшим за відвертість, – для богів, або від богів. Це і була велика правда Протагора, яка змусила платонівського Сократа поставити питання про істину як питання про людську природу [2].

Отже, давньогрецька полісна культура поруч із традиційним для давніх народів розумінням істини як такої, що йде від Бога (богів), породжує ще одне – те, що йде від людини. Перше можна назвати істиною-одкровенням, друге – істиною-відвертістю. Дійсно важливим моментом у цій історії є не сам факт розуміння того, що давні греки виявили «другу істину», а те що, вони актуалізували її, вивішивши на новий інтелектуальний щабель, з якого почалося будівництво науки, а згодом і всієї західноєвропейської культури та цивілізації.

Німецька класична філософія стала новим етапом розвитку в історії світової філософії. Їй вдалося вийти за межі більш аніж двох тисячолітнього античного інтелектуального дискурсу і досягти нових принципів досягнень у сфері уможливленого теоретичного знання, філософської методології і практики. Не обійшли увагою класики європейської новітньої філософії й проблему істини.

Імануїл Кант розглядаючи пізнавальні можливості розсудку та розуму не знайшов останньому місця в питаннях пізнання свободи, безсмертя і існування Бога: «...не можу, отже, навіть припустити існування Бога, свободи і безсмертя для цілей практичного застосування розуму, якщо не заберу у спекулятивного розуму його претензії на трансцендентність знання, так як, претендуючи на ці знання, розум повинен керуватися такими принципами, що в дійсності застосовуються тільки до предметів можливого досвіду, в цьому випадку застосовуються до того, що не може бути предметом досвіду, і в такому разі справді перетворюють це в явища, оголошуючи неможливим будь-який практичний прояв чистого розуму. Тому мені довелося обмежити знання, щоб звільнити місце вірі...» [5]. Перед нами явне посилання до істини-одкровення, що не означає самого по-собі вибору на користь цього типу істини. По-суті – це визнання факту того, що спекулятивна істина має місце бути, усвідомлення чого, очевидно, викликає у філософа смуток. Так, якщо почитати текст І. Канта далі, легко зробити висновок про зміну пріоритетів у виборі «другої істини» перед «першою», що загалом характеризує як філософську позицію вченого, так і філософію Нового часу. Філософ у повчальному ключі, звертаючись до майбутніх поколінь школярства, говорить про типову особливість спекулятивного розуму, – коли аргументи беруться з нічого, придумуються на пустому місці, – він вказує на допустиму межу спекуляцій там, де це нормально, припустимо з точки зору природи «чистого розуму». При чому «монополія шкіл», «школярство» про яке згадує філософ, слугує нагадуванням, з нашої точки зору, про засилля схоластики, середньовічної метафізики з її вираженим спекулятивним підходом і постійною апеляцією до одкровення як критерію істинності знання. Варто зауважити, те, що І. Кант не атеїст, він залишає простір вірі, але майбутнє він бачить за розумом, який потрібно розуміти як щось більше аніж просто пізнавальну здібність людини. Розум стає практично тотожним людині, її втіленням, проекцією людського на увесь об'єктивно існуючий світ. Таке гносеологічне пояснення суті «коперніканського перевороту Канта» розкриває таємницю «речі у собі», яку не можна досягнути розумом, але в яку можна «повірити». З нашої точки зору, німецький філософ

залишився вірним собі і своїм переконанням – з одного боку, йому вдалося змінити пріоритет «другої істини» перед істиною-одкровенням; з іншого боку його не приваблює звання філософа-богоборця і він залишає інтелектуальний простір тому, проти чого бореться – спекулятивній метафізиці.

Звісно, констатація І. Кантом пізнавальної могутності людського розуму не могла не сприяти розвитку наукового знання і європейської науки загалом. Слабким місцем, з точки зору апологетів «коперніканського перевороту», залишалася «річ у собі», як прикрий пережиток спекулятивної метафізики і тому, від нього спробували позбутися в першу чергу. Першим це зробив Ф. Гегель за допомогою свого діалектичного методу, після нього варто назвати позитивістів, та представників феноменології.

Ф. Гегель, торкаючись проблеми істини, писав у своїй праці «Феноменологія духу»: «...істинне може існувати тільки як система, а субстанція по суті – це суб'єкт, така думка існує в уявленні, яке говорить про те, що абсолютне – це і є дух, – саме піднесене поняття, і при чому таке, що належить новому часу і його релігії» [3]. В цій цитаті класика німецької філософії легко простежується думка про те, що істина по-перше – суб'єктивна, а по-друге, – належить системі, яка, якщо виходить з того, що релігією Нового часу була наука, є наукою. Останнє можна підтвердити ще однією цитатою: «Істинна форма, в якій може існувати істина може бути тільки науковою системою» [3]. Прагнення Ф. Гегеля віддати право володіння істиною суб'єкту, духу, усунути проблему антиномій за допомогою логіки тріад – перетворили його філософію на самий відвертий зразок того варіанта спекулятивного мислення, якого всіляко намагався уникнути І. Кант.

Позитивізм в усьому його багатстві та різноманітності варіацій своїх напрямків став гідним спадкоємцем тих ідей, тої філософії, яку започаткував Ф. Гегель, суть якої виражена такими його словами: «Моїм наміром було всіляко сприяти наближенню філософії до форми науки – тієї цілі, досягнув яку вона б змогла відмовитися від своєї «любові до мудрості» і стати істинним знанням» [3]. Запорукою свого успіху німецький філософ бачив діалектичний метод, який шляхом оперування тріадою «теза-антитеза-синтез», дозволяв поєднати відносне і абсолютне у знанні. При-чому Ф. Гегеля зовсім не бентежила сумнівна істинність отриманого епістемологічного гібрида, головне - його метод дозволяв з легкістю пояснити геть усе і дати підґрунтя будь чому, наприклад, «величі і унікальності пруської нації». З іншого боку Наука в межах такої епістемології все чіткіше набувала рис гносеологічного релятивізму, особливо в сфері теоретичного мислення.

В межах даного дослідження у нас, на жаль, немає змоги зупинитися докладно на усіх особливостях вчення позитивістів про «істинне знання», але можна одразу сказати про те, що з самого початку, цей рух у філософії, який прагнув звеличення науки і людського розуму був приречений на релятивізм, що і, зрештою, після майже столітнього розвитку на пряму, продемонструвала така його гілка як постпозитивізм.

Відомий вчений початку ХХ ст. Л. Берг чітко позначив те, що на нашу думку влучно відображає характер і особливості позитивістського розуміння істини: «Як релігія так і метафізика стверджують догматично, що існує абсолютна істина, яку людина може досягнути. В той же час наука мусить відповідати невіданням, додаючи при цьому, що якщо абсолютна істина і існує, то людський розум пізнати її не в змозі» [1, с. 32]. Позитивізм на всьому проміжку свого існування, говорив про деяке «позитивне знання», яке начебто мало виключно достовірну, фактичну і непогрішну природу, але в той же час будь-яка спроба обґрунтувати підвалини такого знання, його істинність негайно виливалися в спекулятивні судження та релятивізм. Зрештою, розуміння неможливості «придбати права» в науці на абсолютну істину, завершилося легітимацією релятивізму. Той самий Л. Берг пише про природу наукової істини так: «Що таке істина у науці? Тут істина є чимось скоріше відносним, а не абсолютним. В науці все те, що може сприяти розвитку науки – є істиною, а що є перепорою на її шляху – ні» [1, с. 36]. Приблизно в цьому ключі працював останній яскравий представник постпозитивістського на пряму П. Фойерабенд, головною тезою якого, як відомо, був лозунг «все дозволено, все є прийнятним».

Ще одним важливим, з точки зору питань розвитку та прогресу науки і наукового знання, напрямом стала феноменологія. Е. Гуссерль розумів, що гегелівський посыл у філософії значно віддалив науку від ідеалу абсолютної істини у знанні, дав підставу позитивістським спекуляціям, і, тому творець феноменологічного методу проголосив, свій власний девіз – «назад до самих речей». Суть цього заклику в тому, щоб відмовитися від побудови дедуктивних систем і філософії, подібних гегелівської, а також від редукції речей і свідомості до каузальних (причинних) зв'язків, що вивчаються науками. Феноменологія, таким чином, передбачає звернення до первинного досвіду, у Гуссерля – досвіду пізнання свідомості, де свідомість розуміється не як емпіричний предмет вивчення психології, а як «трансцендентальне я», і чисте «смыслеобразование» (інтенціональність). В своєму бажанні звернутися до трансцендентальної психології, філософ в чомусь повторює І. Канта, який, по суті, першим позначив усю важливість «психології», як науки, що вивчає роботу свідомості (у Канта – розуму та розсудку).

Для Е. Гуссерля проблема істини була питанням психології; йому, як і, наприклад, Ф. Бекону, здавалося, що достатньо позбутися невірних психологічних установок та засновків (ідолів розуму у Ф. Бекона), чесно і спокійно подивитися на річ, і все – істинна природа речі у «кишені». Хоча вже його учень, – Мартін Гайдеггер, – критикував положення Е. Гуссерля про існування незалежної трансцендентної свідомості, тобто думку про можливість того, що деякий абстрактний вчений, здатний відсторонитися від себе самого і «незалежно» дивитися на природу речей (критика автономії науки, незалежного спостерігача) [10].

Апеляція до «трансцендентного я» людини з боку Е. Гуссерля нагадує спробу обійти саму людину як таку, дійти до вищого розуміння природи речей, минаючи недосконалість людини, як суб'єкта пізнання. Звідси і звернення до інтуїції в душі Р. Декарта [6], яка, по суті, з нашої точки зору, вказує на брак істини першого роду, тієї, яка розкривається у акті одкровення, а не відвертості.

Висновки. Нинішня філософія науки зберегла у повній мірі гносео-епістемологічний дискурс, пов'язаний з пошуком істини. Проблема істини у науковому знанні залишається під питанням, єдине на що варто звернути увагу – це те, що дискурс цей має дихотомічну природу, яка дозволяє говорити, якщо не про два напрями, так дві характерні тенденції у філософії науки – перша означена тим, що наука має релятивістську природу і не може претендувати на здобуття абсолютної істини (вона же – істина спекулятивної метафізики, або «істина-одкровення»); друга – абсолютна істина існує, і наука може її пізнати. Найпарадоксальніше у цих тенденціях те, що вони можуть існувати в межах одного вчення, або концепції, як, наприклад, зазначав позитивіст О. Конт, що створив свій спекулятивний аналог істини в концепції «позитивного знання», і його наступник Пауль Фойерабенд, який вважав, що «все є прийнятним».

Стосовно питання про *подальші пошуки, перспективи дослідження* можемо анонсувати більш глибокий і докладний аналіз проблеми істинності знання в сучасній науці та філософії.

Література

1. Берг Л.С. Наука. Ее смысл, содержание и классификация / Л.С. Берг. – Петроград, 1922. – 139 с.
2. Васильева Т.В. Великая правда Протагора / Т.В. Васильева // Комментарии к курсу истории античной философии. – М., 2002. – С. 35-38.
3. Гегель Фридрих Георг. Феноменология духа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://knigosite.org/library/read/87798>
4. Гуссерль Э. Логические исследования. Картезианские размышления. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология. Кризис европейского человечества и философии. Философия как строгая наука / Э. Гуссерль. – Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2000. – 752 с. – (Классическая философская мысль). – С. 544–624.
5. Кант Иммануил (1724-1804). Критика чистого разума (1781 – первое издание, 1787 – второе) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000005/st109.shtml> *

6. Левинас Э. Теория интуиции в феноменологии Гуссерля. 1940, 1969 // Левинас Э. Избранное: Трудная свобода/ Пер. с франц. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. – 752 с. – С. 7-161
7. Марчук М.Г. Релігійна віра та наукові цінності / М.Г.Марчук // На межі тисячоліть: християнство як феномен культури / М.Г.Марчук. – К.: МЛП, 2000. – 608 с. – С. 362-372.
8. Релятивизм как болезнь современной философии / [Ответ, ред. В.А. Лекторский]. – М., 2015. – 392 с:
9. Топоров В.Н. Ведийское *rtá-* : к соотношению смысловой структуры и этимологии / В.Н. Топоров // Этимология 1979. – М., 1981. – С. 139-156.
10. Херрманн Ф.-В. фон. Понятие феноменологии у Хайдеггера и Гуссерля / Ф.-В. фон Херрманн. – Мн. Пропилей, 2000 – 192 с.

Literatura

1. Berh L.S. Nauka. Ее смысл, sodержanye y klassyfykatsyya / L.S. Berh. – Petrohrad, 1922. – 139 s.
2. Vasylyeva T.V. Velykaya pravda Protahora / T.V. Vasylyeva // Kommentaryy k kursu ystoryy antychnoy fylosofyy. – М., 2002. – С. 35-38.
3. Hehel' Frydrykh Heorh. Fenomenolohyya dukha [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://knigosite.org/library/read/87798>
4. Husserl' Э. Lohycheskye yssledovaniya. Kartezyanskye razмышlenyya. Kryzys evropeyskykh nauk y transtsendental'naya fenomenolohyya. Kryzys evropeyskoho chelovechestva y fylosofyy. Fylosofyya kak strohaya nauka / Э. Husserl'. – Мн.: Kharvest, М.: АСТ, 2000. – 752 s. – (Klassycheskaya fylosofskaya мыsl'). – С. 544–624.
5. Kant Ymmanuyl (1724-1804). Krytyka chystoho razuma (1781 – pervoe yzdanye, 1787 – vtoroje) [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000005/st109.shtml> *
6. Levynas Э. Teoryya yntuysyy v fenomenolohyy Husserlya. 1940, 1969 // Levynas Э. Yzbrannoe: Trudnaya svoboda/ Per. s frants. – М.: «Rossyyskaya polytycheskaya entsyklopedyya» (ROSSPЭН), 2004. – 752 s. – С. 7-161
7. Marchuk M.H. Relihiyna vira ta naukovi tsinnosti / M.H.Marchuk // Na mezhi tysyacholit': khrystyianstvo yak fenomen kul'tury / M.H.Marchuk. – К.: MILP, 2000. – 608 s. – С. 362-372.
8. Relyatyvyzm kak bolezni' sovremennoy fylosofyy / [Otvety, red. V.A. Lektorskyy]. – М., 2015. – 392 с:
9. Toporov V.N. Vedyyskoe rtá- : k sootnoshenyyu smyslovooy struktury y etymolohyy / V.N. Toporov // Etymolohyya 1979. – М., 1981. – С. 139-156.
10. Kherrmann F.-V. fon. Ponyatyie fenomenolohyy u Khaydehhera y Husserlya / F.-V. fon Kherrmann. – Мн. Propyley, 2000 – 192 s.

Alexander Martynenko

Problem of truth in philosophical and scientific knowledge

The article is aimed at a retrospectively grounded analysis of the problem concerning the origin of the dual nature of the truth as presented in science and philosophy. Etymological, epistemological, logical and methodological approaches have been applied in order to provide the philosophical and scientific insights into the nature of the truth as a relative value, counteracting the conventional idea of the truth in a scientific knowledge and the truth as a general concept being identical. Speculative philosophical truth is regarded as a milestone necessary for understanding the fallacy of the scientific truth infallibility, and the grounds for such an approach can be revealed through the concept of "truth-revelation" or knowledge presented to humans by supernatural forces.

Certainly, the knowledge of divine origin was considered credible by the people feeling constant fear and doubt whenever they faced the surrounding world. This fear was relevant to the measure of creating in the Greek philosophy the need for the theories taking into account the vision of the nature of the truth as the one lacking infallibility. This led to emerging of the spontaneous dialectics of Heraclitus, sophistry, skepticism, agnosticism and relativism. These ancient philosophies served as the grounds for the intellectual value of the "second truth", which has become, in our opinion, the starting point for science to become the motive of the Western civilization.

Keywords: truth, God, gods, revelation, faith, religion, science, mind, reason, knowledge, relativity, epistemology, phenomenology, relativism, metaphysics, dialectics, the speculative method.

Надійшла до редакції 29.03.2016 р.